

Møte for lukkede dører, Stortinget 15. juni 1939

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 15. juni 1939 kl. 09.00

President: Hambro.

Dagsorden:

Den på kartet for den 14 juni gjenstående sak.

Presidenten: Presidenten foreslår at møtet holdes for lukkede dører - og anser det som enstemmig vedtatt.

Videre foreslår presidenten at Regjeringens medlemmer og de i forretningsordenens § 54 nevnte funksjonærer gis adgang til møtet - og anser det som enstemmig bifalt.

Efter anmodning fra Handelsdepartementet foreslås videre at ekspedisjonschef Sellæg og byråchef Mørdre gis adgang til å overvære møtet. - Ingen har uttalt sig derimot og det ansees som enstemmig bifalt.

Sak nr. 2. (Tilleggsdagsordenen.)

Innstilling fra den forsterkede finans- og tollkomité om statsgaranti for pantelån til flytende sildekokeri ved Islandsfisket (innst. S. L.).

Saken i sin almindelighet blev undergitt debatt.

Vinje: Det å anvende flytende sildekokeri ved Islandsfisket er ikke noen ny ide, det er forsøkt flere ganger tidligere - første gang visstnok i 1911. Der blev da anvendt en fiskedamper på ca. 2000 tonn. Silden blev presset ombord, så man fikk oljen for sig og massen for sig, og produktene blev solgt den gang på den måte det er forslått nu. Men der opstod mange vanskeligheter. Båten fikk den gang, såvidt jeg vet, anledning til å ligge i havn, men selv da kunde vedkommende båt på rike fiskedager ikke ta imot de laster som kom inn innen en rimelig tid. Efter et års drift måtte foretagendet oppgis, og maskinen settes på land. Senere blev det forsøkt med en større dampbåt "Alfhild Paul", men også dette foretagendet måtte innstille. - Senere har det vært startet flere mindre og større selskaper til drift av flytende sildekokerier, men der er ikke noen i drift idag, såvidt jeg vet. Det siste store selskap som blev stiftet, var visstnok "Norskehavet", som også var basert på tilvirkning av sildemel under fisket ved Island. Det blev disponert fra Haugesund. Det dampskib som anvendtes var visstnok på 6 a 7 000 tonn. Men også dette selskap måtte avvikle.

Det å gå igang med et flytende sildekokeri basert på Islandsfisket må derfor, efter de erfaringer man hittil har høstet, ansees for å være et nokså hasardiøst foretagende. Kokeriet må nu ligge på det åpne hav utenfor territorialgrensen. I urolig vær kan det være vanskelig å få losset, og under rikt fiske er lossingsplassene så få at det nok vil ha sine vanskeligheter også da, idet tønnen for å få levert sild kan bli forholdsvis lang. Dessuten foregår fisket ved Island på så forholdsvis kort tid, vanligvis på et par

måneder, og kokeriet kan neppe gjøre regning på å motta sild annet enn i den første del av fisketiden, da silden er lite egnet til saltning. Utover i den siste halvdel av fisket blir silden bedre, fetere, og egner sig mer til saltning, og kokeriet vil utvilsomt få betydelig mindre tilgang på råstoff. Jeg har også hørt at der i Amerika for et år siden var igang 12 flytende kokerier, men at de fleste nu ligger oplagt, fordi det ikke har vært lønnsomt, og det til tross for at man i Amerika har op til 9 måneders arbeidssesong. Til tross for den sterke tvil jeg har om nytten av og mulighetene for drift av et flytende sildekokeri ved Island, vilde jeg allikevel ikke ha motsatt mig at der blev gjort et forsøk, da jeg vet at vanskelighetene blandt fiskerne er store. Det vil si, jeg vilde ha samtykket i at der blev gitt statsstøtte til et slikt forsøk, men betingelsen måtte være at fiskerne kontraktmessig hadde sluttet op om foretagendet. Men det har de ikke gjort. Der foreligger nok en del tilslutning til planen, det er så, men tilslutningen foreligger ikke i den utstrekning og heller ikke i de former at jeg finner det økonomisk forsvarlig å bevilge statsmidler til å gjøre det forsøk som nu er anbefalt. Kokeriet kan heller ikke komme i drift under årets sildefiske. Behandlingen burde derfor efter mitt syn og mindretallets syn kunne utstå til neste år. Saken burde utsettes, så den kunde bli bedre utredet, og samtidig kunde det pålegges kontraktmessig tilslutning fra fiskerne, så man kunde få en oppgave over hvordan tilslutningen i virkeligheten var fra fiskernes side.

Jeg vil derfor opta følgende forslag:

"Innst. S. L. tas ikke under behandling av inneværende års Storting."

Hvis forslaget blir forkastet, og innstillingen blir vedtatt, vil sildekokeriet, såvidt jeg forstår, komme igang og i drift under vinterens stor- og vårsildfiske. Jeg vil da inntrengende henstille til Handelsdepartementet å vise stor varsomhet når det skal gis støtte til dette sildekokeri, og når støtten i sin almindelighet skal fastsettes. Når jeg gjør det, er det fordi jeg ser en fare for at vi i vår sildeoljeindustri kan komme op i de samme vanskeligheter som har vært så meget omtalt i sagbruksindustrien, med frie og statsunderstøttede bruk. En slik utvikling i denne næring vil utvilsomt føre med sig vanskeligheter, ikke bare for sildeoljeindustrien, men også for fiskerne. Jeg vil anbefale mindretallets forslag, som altså går ut på at innstilling S. L. ikke tas under behandling av inneværende års Storting.

Haavardstad (ordfører for nemnda): Av tilrådinga går det fram at det i den auka finansnemnda er eit fleirtal og eit mindretal i denne saka. Fleirtalet er arbeidarpartiet, bondepartiet og vinstre sin fraksjonar, og mindretalet er høgrefraksjonen. Fleirtalet i nemnda har funne å måtta slutta seg til framlegget frå departementet um å gjeva statsgaranti for eit flytande sildekokeri, som skal brukast ved Islandsfisket. Når departementet har kome med dette framlegget, er det på grunn av dei sterke krav som ligg fyre frå dei aktive fiskarar som driv uppe ved Island.

Um utviklinga av sildefisket på Island har eit utval som Handelsdepartementet sette ned i haust, gjeve ei nærare utgreiing, og denne utgreiinga fylgjer proposisjonen som eit prenta vedlegg. Eg går ut ifrå at dei som har interesse av denne saka, har lese det, so eg skal ikkje koma nærare inn på det. Men ein ting kann i minsto slåast fast, og det er det at det norske sildefisket uppe ved Island har halde seg um lag slik det har vore no i ei lang rekkje av år, medan produksjonen av fabriksild og saltsild for dei islandske fiskarar har stige veldig raskt. Vanskane med å få avsett silda som norske sildefiskarar fiskar uppe ved Island, har og vorte større frå år til år, og resultatet av denne utviklinga er at sildefisket på Island held på å bryta saman. Dette har dei sakkunnige funne vilde vera til stor skade for den norske fiskerinæring i det heile, og av den grunn er kravet kome um at det offentlege måtte gripa inn her og prøva på å stydja denne næringsgreina, slik at det ikkje heilt skulde bryta saman.

Utvalet som Handelsdepartementet sette ned, har dryft fleire alternativ, men har stoppa ved dette at det bør utstyrast eit sildekokeri, der dei nyare metodar for sildekokeri skulde nyttast, og dette flytande sildekokeriet skulde då taka mot den fabriksilda som norske fiskarar får uppe på fangstfeltet. Ein har lagt fram detaljerte planar, kostnadsutrekning, so ein har eit tolleg trygt grunnlag å byggja på. Dette synet som utvalet la fram um å senda eit flytande sildekokeri til Island, er so dryft av dei sakkunnige som me har på dette umkverve, og alle har gjeve planen medhald. Handelsdepartementet og Finansdepartementet har og gått med på det. Men skulde me få eit slikt flytande sildekokeri, var det ingen annan utveg enn at staten måtte garantera for eit 2. prioritetslån, og det er dette saka gjeld idag, um departementet skal få fullmakt til å garantera for dette 2. prioritetslånet i sildekokeriet som skal sendast til Island.

Representanten Vinje nemnde at dette sildekokeriet ikkje kunde koma av garde i år, og det er so. Av den grunn kunde saka utstå, meinte han. Me som høyrer fleirtalet til, ser det på ein annan måte. Me veit at departementet har på hand ein båt som er høveleg til ekspedisjonsskip til sildekokeri. Denne båten har departementet på hand til 15 juni i år. Av den grunn gjeld det etter vårt syn å handla raskt. Me ser det vidare slik, at skal dette sildekokeriet koma i full orden til neste sesong, må det på denne båten som kjøpast inn, innstallerast sildekokeri og maskineri i det heile, og dette maskineriet vilde me skulde prøvast ved det norske sildefisket fyrr dei drog ut på ekspedisjon til Island med det. Av den grunn ser me det slik at departementet bør få fullmakt alt no, soleis at båten kann kjøpast inn, maskineriet innstallerast og båten prøvast fyrr dei dreg ut på fangstfeltet uppe ved Island.

Mindretallet segjer og, at når det ikkje går med på denne planen just no, er ein av grunnane den at tilslutninga frå dei aktive fiskarar ikkje er so stor som ynskjeleg kunde vera. Men det ligg då likevel kontraktar, sovidt eg kjenner til, frå minst 25 snurpenotfiskarar, som har bunde seg til å levera um lag 3000 hl. kvar, til saman ca. 75 000 hl., som kjem opp mot den sildemengda som sildekokeriet må ha for å kunne driva ein lønsam produksjon. Men fleirtalet reknar og med, at i den tida

som går frå no til dette skipet skal sendast ut på fangstfeltet bør det arbeidast vidare med denne saka, soleis at me har meir tryggleik for ein studnad frå dei aktive fiskarar enn me har idag. Det har og fleirtalet i si tilråding gjeve uttrykk for.

Det er andre spursmål som reiser seg i samband med denne statsgarantien, det er ogso dette med statsgaranti i tilfelle heilt mislukka fiske, men dette er spursmål som fleirtalet meiner bør stå ut til neste år, og at departementet då må koma med nærare utgreiing um den sida av saka. Dette spursmålet har fleirtalet late liggja, og me har berre teke dette eine at departementet får fullmakt til å garantera for eit 2. prioritetslån i dette sildekokeriet; det gjeld 300 000 kr. i det heile.

Etter å ha gått igjennom dei dokument som ligg fyre, så grundig som råd er, har me funne at dette er heilt forsvarleg for å berga ein so viktig næringsveg som dette sildefisket på Island, og med di eg viser til tilrådinga som det departementale utvalet har kome med, til dei fyresegner som ligg fyre frå fiskeridirektøren, frå formannen i representantskapet for Islandsfiskernes Forening, frå tiltaksnemnda og frå Handelsdepartementet og Finansdepartementet, og like eins til den tilråding som fleirtalet har kome med, torer eg tilrå fleirtalstilrådinga på det beste.

Presidenten: Presidenten foreslår at tiden for de talere som herefter tegner sig under behandlingen av denne innstilling, innskrenkes til inntil 2 minutter - og anser det for enstemmig bifalt.

Kårbø: Eg ser dette spursmålet som ein lekk i arbeidet for å gjera fisket meir lønsamt. Ut frå det synet helsar eg dette tiltaket med glede. Tilfellet idag er at fiskeriverksemda framfor noka anna næring er lite eller ikkje lønsam. Dei som kjenner litt til fisket på Island, veit at det vilde vera vanskeleg for dei båtane som driv dette fisket å få ei lønsam drift berre med å fiska so mykje at dei saltar last i båten og med den eine lasta gå heim att til Noreg. Det har difor vore spursmål uppe um å leiga serskilde fraktbåtar som kunde føra silda fersk heim til fabrikkane her, men ein har då samla seg um dette framlegget her um å få eit kokeri som lagar eit halvfabrikat som då seinare skal arbeidast ferdig her heime. Eg ser det vidare so at dette flytande kokeriet, som ein kallar, ogso vil vera ei hjelp for vintersildfiskarane. Eg ser no at hr. Hognestad meiner at det ikkje skulde vera turvande under vintersildfisket. Det må truleg koma av ukjennskap til tilhøva, at hr. Hognestad segjer det. Tingen er den at Noregs sildesalslag må betale ut kvar einaste vinter fleire hundretusen kronor i frakter for å frakta silda frå fiskeplassane til fabrikkane. I 1936 var desse utgiftene soleis umlag 600 000 kronor. Får ein eit slikt flytande kokeri, vil det sjølv sagt fylgja fisket, og det vil taka imot silda beinveges frå fiskarane, slik at ein sparer noko av desse fraktutgiftene, og vert soleis ogso eit steg i den lei å gjera fiskeria meir lønsame. Eg skal vedgå at ein slik båt ikkje kann taka imot so stort kvantum at det kann ha so svært mykje å

segja; men skal berre nemna at kann denne båten under vintersildfisket taka imot ein hundretusen hektoliter, og det skulde ikkje vera for mykje, so vil ein spara inn ein 30-40 tusen kronor av desse fraktutgiftene me har for vintersildfisket, og me er ikkje vane med so stor fortенeste og so store prisar på denne vara under vintersildfisket, so ei slik innsparing vilde koma vel med. Eg skal ikkje segja meir om dette. Eg er samd i at ein i millomtida til neste år får ei ordning med desse fiskedampbåtreidarane, soleis at ein har noko tryggare grunn å stå på enn no, når ein skal gå ut med båten på tur til Island. Eg råder difor til at tilrådinga vert vedteken.

Statsråd Madsen: Denne sak er anbefalt enstemmig av det nedsatte utvalg som behandlet spørsmålet om sildefisket ved Island. Likeså er saken anbefalt enstemmig av kommisjonen for nye arbeidstiltak, og efter å være grundig behandlet både av Handelsdepartementet og av Finansdepartementet, har disse departementer og Regjeringen sluttet sig til saken.

Det vesentlige her er efter min opfatning den store tilbakegang vi har oplevet i sildefisket ved Island. For 15 år siden fisket nordmennene likeså meget utenfor Islands kyst som islendingene selv; det var ca. 200 000 hl. som hver nasjon hadde. På disse 15 år har nordmennenes fangst gått tilbake til det halve, men samtidig har Island utvidet sin produksjon fra 200 000 hl. til 2 300 000 hl. Det er næsten 12-dobling av produksjonen, mens nordmennene har gått tilbake til det halve. Det er altså sild nok. Man regner med at en 140-150 tusen hektoliter for et slikt kokeri vil gjøre dette til en ganske lønnsom forretning, og det er store kvanta sild i havet som det er mulighet for å fiske op, men da må man innstille sig på at silden må foredles iallfall til et halvfabrikat. Våre båter er for små, de kan ta lite tønner og lite salt. Skal de bruke silden til matsild, kan de ikke ta op havets rikdommer. Vi må slå oss på industri, og vi ser jo i alle land at ikke bare 2/3, men 4/5 av sildeproduksjonen går til sildemel, og det finnes - man kan gjerne si - ubegrensede markeder for dette. Jeg tror ikke på nogen særlig utvidelse av de norske sildefiskerier ved Island eller på havet utenfor Island medmindre vi får pelagisk fangst og i forbindelse dermed en delvis foredling til sildemel av denne fangst. Man kan gjerne bruke hvalfangsten som analogi. Uten de store kokerier hadde det ikke vært mulig å drive den pelagiske hvalfangst. Der blev også i sin tid gjort mange forsøk, mislykkede forsøk, men mottoet var at man fikk prøve igjen og prøve igjen, og det får man også gjøre på dette område her. Jeg antar at når det har mislykkes tidligere, er det dels på grunn av for små kokerier, for det er regnet ut i utvalgets innstilling at de små kokerier blir ulønnsomme, så man behøver ikke forsøke på den vei, men dels blev det vel også mislykket på grunn av mangel på kapital og fordi det var helt private tiltak uten nødvendig tilslutning for fiskerne. Fiskerne må efter min opfatning slutte sig til, og jeg tror det er mulig. Allerede har - selv om dette bare er planer og projekter - en hel rekke av ekspedisjonene sagt at de er villige til å avgi, såvidt jeg husker, 3 000 hl. pr. båt til dette kokeriet, og jeg tror vi kan få enda flere med. Jeg mener at departementet får arbeide videre med den sak og forsøke å få alle med, for hvis

allesammen er enige i å avgi en del av sin fangst, vil saken rent økonomisk sett stille sig gunstigere enn den ellers vilde komme til å gjøre.

Hvis man nu følger hr. Vinjes forslag og utsetter saken, så betyr det etter min opfatning at det hele henlegges. Det tar adskillig tid å innstallere det nødvendige maskineri, og det er ikke så lett å skaffe en båt. Den båt vi har, hadde vi på hånden til idag, men det er lykket å få håndgivelsen forlenget. Det er en båt på over 10 000 tonn dw. eller mellom 6 000 og 7 000 bruttoregister tonn, og prisen er altså 600 000 kroner. Det regnes etter de nuværende priser for meget rimelig. Om vi har en slik båt neste år, vil det ikke være mulig å si nogen ting om, og selv om vi har båten, tar det også tid å få maskineriet innstallert, så da kommer man vel ikke i gang neste år, hvis et eventuelt kjøp finner sted etter at Stortinget er kommet sammen.

Jeg er enig i hvad hr. Hognestad sier, at et slikt kokeri ikke må drive på kysten i konkurranse med bestående landfabrikker. Det som er påtenkt, er nogen prøver under det forestående stor- og vårsildfiske, særlig for å få uteksperimentert forskjellige metoder for å føre silden over fra skøitene på kokeriet på det åpne hav. Vi vet at i hvalfangsten blev det løst ved ophalingsslippen, ellers hadde vel pelagisk hvalfangst ikke vært mulig. Nu er det nye tekniske anordninger for ute på det åpne hav å kunne føre silden fra skøiter over på kokeriet. Men dette krever selvfølgelig nogen forsøk og nogen prøver, og det var det som var hensikten. Om det senere kan bli tale om også pelagisk sildekokeri utenfor den norske kyst, det er en sak for sig. Det bør i tilfelle skje i samarbeide med Noregs Sildesalslag, med fiskerne, og også i samarbeide med de bestående landfabrikker. Det er ganske klart, når man ser hvordan tyskerne og andre nasjoner driver, så vet vi at det er sild nok. Det er mye sild som kunde utnyttes og hvis utnyttelse vilde være en økonomisk vinning for landet. Jeg er enig i at departementet må utvise forsiktighet neste år når det hele skal settes i verk, og når spørsmålet om garanti mot feilslått fiske kommer op til behandling her i Stortinget, får man anledning til å se på den side av saken. Nu gjelder det om å sikre sig en høvelig båt, og det må gjøres snart, hvis det overhodet skal gjøres.

Tilslutt vil jeg bare si at det er truffet mange foranstaltninger som skulde være til beste for fiskerne. Dette kan sies å være noget nytt, men jeg mener det er en virkelig positiv ide. Mange av støtteforanstaltningene overfor fiskerne er mer sånn fra hånd til mund og fra dag til dag. Dette er en positiv ide, og hvis alle krefter samarbeider, er jeg sikker på at det vil komme til å gå og bli til varig verdi for sildefiskerne og for alle de mange ekspedisjoner som deltar i sildefisket ved Island. Jeg vil på det beste anbefale innstillingen.

Lykke (komiteens formann): Ja, jeg skulde ønske jeg kunde dele handelsministerens tro på dette foretagende. Men jeg har for min del aldri deltatt i behandlingen av en sak eller sett en sak, hvor jeg er mere i tvil og sterkere i tvil enn om denne saken her. Hvis det var et virkelig positivt fremstøt for å

hjelpe fiskeriene, som det naturligvis er hensikten, og hvis det vilde føre frem - hvis jeg trodde på det, så skulde jeg ikke stemme mot dette, men jeg er så ganske sikker på at det må bli en veldig skuffelse. Jo mere jeg har tenkt på saken, og jo mere jeg har lest om dette, jo mere overbevist er jeg blitt om at her kommer vi til å oppleve en meget stor skuffelse. Og når jeg nu hører at man skal begynne å drive på kysten i konkurranse med sildoljefabrikkene for muligens å spare 30 000-40 000 kroner i frakt for fiskerne, så spør jeg: er det bedre å gjøre de sildoljefabrikkene arbeidsløse? Jeg tror det er bedre at vi betalte de 30 000, og at de så selger silden der de har solgt den før. Jeg kan være med på å bevilge til frakt både fra Island og inn til kokerier på kysten.

Det vi står overfor idag, er å kjøpe en båt, og det sies at hvis vi lar dette gå fra oss, vet vi ikke om vi til neste år eller senere kan få en båt hvis vi vil ha den. Er man nu så sikker på at det må skje idag? Da vi begynte å arbeide med denne sak, het det at vi måtte ha bestemt oss innen den 25 mai, for selgeren hadde et overbud på 100 000 kroner, så vi måtte skynde oss å gripe til mens den ennå var der. Men senere hørte vi ikke annet enn at vi kunde ta saken med ro, og vi fikk forlenget håndgivelsen til 1 juni og nu til 15 juni. Hvis det hadde foreligget et overbud, og hvis det hadde vært så mange Liebhabere til denne gamle båten, tror jeg nok at båten hadde vært solgt for nesen på oss for lenge siden. Nei, båten flyr ikke fra oss.

Jeg holder mig til hvad hr. Vinje sa om dette, han forstår disse sakene bedre enn jeg. Det vil intet galt skje om vi nu ser tiden an og heller hjelper til med frakttilllegg for fiskerne hvis det er om å gjøre å få avsetning for mere sild. Da vet vi ihvertfall grensen for statens ydelser. Det som foreligger idag, er jo bare at vi skal kjøpe en båt, og så skal vi til neste år få vite hvor meget vi skal være med og betale av underskuddet dersom ikke fangsten blir efter forventningene. Sådan som proposisjonen forelå, skulde jo staten betale 175 000 kroner om året eller 500 000 kroner i 5 år. Nu sier departementet bare at det vil bli noget mere enn man tidligere antok. Det er alt vi får vite, det vil bli noget mere. Jeg spør: Er det virkelig mulig at Stortinget vil gå på en sak som er så dårlig underbygget som denne er, hvor spørsmålet om garantien for fangstunderskuddet skal utskytes til neste år, efter at vi har kjøpt båten, og efter at vi har installert maskineriet? Jeg spør: Står Stortinget da fritt? Da kan vi risikere at det istedenfor 175 000 kroner om året kan bli spørsmål om 300 000 kroner om året til dekning av vedkommende firmas tap fordi det ikke får nok sild.

Jeg har ennå aldri deltatt i behandlingen av en sak hvor jeg med bedre samvittighet har stemt mot.

Anderssen-Rysst: Jeg syntes det var trist å høre finanskomiteens ærede formann uttale sig som han gjorde. Han brukte jo meget sterke og advarende ord mot dette foretagende, og sa han trodde det hele vilde bli en veldig skuffelse. Hans uttalelser minner mig i grunnen om den situasjon som forelå her i Stortinget i 1925, tror jeg det var. Den gang var det spørsmål om hvorvidt den norske hvalfangst skulde gå over til

pelagisk drift eller ikke. Også da stod vurderingene sterkt mot hinannen. Det blev sagt at det var noget i retning av død og undergang å gå over til pelagisk drift for den norske hvalfangst. Nu, den vei brøt sig jo frem, og vi har jo ihvertfall sett bevisene på at nordmennene greide brasene. Og det er vel til syvende og sist spørsmålet her også: Kan vi greie å løse det store og viktige spørsmålet som her foreligger, kan vi skape en pelagisk fangst, eller kan vi det ikke? Men her kommer man ikke utenom det at man må prøve sig frem. Når Stortinget skal vurdere dette spørsmål idag, må det ta i betraktning at man her står overfor en bedrift som selv ikke kan stable nogen kapital på benene på grunn av de mange - jeg hadde nær sagt - misvekstar som har satt sitt preg på bedriften. Vi må gjøre et forsøk på å skape en pelagisk fangst, deri er jeg enig med den ærede handelsminister i det han fremholdt. Dessverre er stillingen blitt den på dette område at nordmennene suksessivt er blitt drevet tilbake, fordi en annen nasjon av vårt eget blod, så å si, har villet hevde sitt eget områdes interesser og rettigheter. De har sett det som noget av en selvstendighetskamp for sig å underlegge sig eller bli de førende i det fiske som foregår utenfor Islands kyst med stasjoner på Islands territorium. Jeg vil gjerne si det også i denne forbindelse, at nordmennene kanskje har latt mulighetene gli for meget fra sig der oppe. Man har ikke vært opmerksom på at man skulde være føre var, og at man måtte ha sine støttepunkter i orden. På et tidligere tidspunkt hadde jo nordmennene den aller beste anledning til å sette sig fast, men man så kanskje litt overlegent på den utvikling man kunde komme til å stå overfor, eller rettere sagt: man undervurderte forholdene, man undervurderte islendingene, som det jo har vist sig har arbeidet både ganske planmessig og dyktig for å nå sine mål. Vi hadde et par landstasjoner der oppe med norsk kapital. Den ene gikk fra oss for nogen år siden. Stortinget kjenner jo til denne sildoljefabrikken i Raufarhøfn. En vakker dag gled den over til Island, og så blev vi stående igjen med den ene fabrikken Ægir, som vi nu har. Og som man så av Islands-avtalen, er jo spørsmålet om å bevare Ægir og beskytte Ægir blitt et ganske viktig og betydningsfullt spørsmål, et nærmest dominerende spørsmål i forhandlingene mellom Island og Norge.

Slik som forholdene har utviklet sig, tror jeg vi må forsøke dette nye, og vi må - det være sagt i all vennskabelighet - søke å lære islendingene "en ny bretteing" på dette område. Det produkt som det her gjelder, Islandssilden, - deri har den ærede statsråd rett - er det beste produkt i verden i sitt slags, og det er et produkt som det produksjonsmessig sett kanskje fremtidig vil komme til å knytte sig ennu større muligheter til enn det gjør idag. Derfor er det i forskjellige henseender viktig for den norske kystbefolkning, som har vært de førende på dette område, at vi ikke bare kan holde stillingen, men at vi kan befeste den og utvide mulighetene her. Og jeg kan ikke skjønne annet enn at den vei som man her vil gå, nettop er den vei som må prøves.

Om foretagendets økonomiske underbygning og enkelte av de andre spørsmål som hr. Lykke var inne på, skal jeg ikke uttale mig. Jeg går ut fra at komiteens medlemmer har hatt bedre anledning til å se nærmere på den side av saken enn vi øvrige

stortingsmenn, som jo har hendene så fulle med våre egne saker, at vi under de nuværende arbeidsforhold kanskje ikke har kunnet gjennomgå en sak som denne på den måte som den burde gjennomgås. Men jeg tror altså at man bør gå til dette, og er man klar over at det bør gjøres, at vi må forsøke nye veier her, så mener jeg det er riktig at man går til det så snart som mulig. Dette er jo et eksperiment; jeg er enig i at det godt kan hende at det ikke går så bra som man håper. Men vi får sette vår lit til at våre folk med den dyktighet, erfaring og innsikt de har, vil vise sig å kunne greie opgaven. Jeg tror nok at de, efter hvert som vanskelighetene melder sig, vil greie å løse dem, og jeg mener derfor at det er best å komme i gang jo før jo heller. Derfor vil jeg stemme for flertallets innstilling idag, idet den betyr et skritt i retning av å få løst et alvorlig problem i norsk fiskeribedrift.

Jeg vil bemerke at i den landsdel hvor jeg hører til, har dette spørsmål vakt en overmåte stor interesse, både blandt dem som er direkte interessert i næringen, og hos de offentlige myndigheter, hos disse siste fordi spørsmålet om Islandsfiskets fremtid fortøner sig som et uhyre alvorlig spørsmål økonomisk sett for landsdelen og for store deler av kysten i det hele tatt.

Når man er engstelig for at tilslutningen ikke skal bli stor nok, håper jeg at man forsåvidt kommer til å høste andre erfaringer. For når de som driver denne næring, er klar over hvor nødvendig det er for dem å ha også dette produksjonsmiddel utenfor det islandske område - jeg hadde nær sagt "lebensraum" - ved siden av den norske landstasjon, - når de er klar over at de må ha begge disse ting, og når islendingene blir på det rene med at vi, når vi har disse ting, blir en konkurrent på like vilkår - det kan ha sin betydning at den erkjennelse brer sig - skulde jeg tro at resultatet kan bli ganske godt.

Jeg vil få lov å gjøre den ærede statsråd opmerksom på - siden vi nu er inne på disse ting - at den norske sildoljefabrikk Ægir på Island har betalt de norske fiskere en dårligere pris pr. mål eller hl. enn de betaler islendingene. Jeg har den opfatning at den norske stat nu beskytter Ægir så pass sterkt - det er jo et privat aktieselskap -, staten ofrer så meget på at Ægirs interesser på alle punkter skal bli varetatt, at jeg synes det er riktig at de norske statsmyndigheter er opmerksom på hvilke priser de norske fiskere får her. For så lite lønnsom som denne næringen er for fiskerne, spiller jo prisspørsmålet for dem en meget stor rolle. Det er ikke bare traktatmessig den norske stat beskytter Ægir, den har også hjulpet Ægir med hensyn til valuta, - jeg nevner clearinggen på Tyskland f.eks. Da jeg ikke har hatt anledning til å nevne dette tidligere, og da det jo heller ikke godt kan nevnes for åpne dører, vil jeg nu gjerne overfor den ærede statsråd og overfor det ærede handelsdepartement gjøre opmerksom på at dette er et spørsmål som formodentlig bør ordnes på en eller annen måte. Jeg håper virkelig at fabrikk vil være velvillig stemt likeoverfor et krav om at det skal betales ensartede priser for den sild som islendingene og nordmennene leverer; det er jo en vare av den samme kvalitet de leverer til denne fabrikk.

Haavardstad: Formannen i finansnemnda meinte at dette å rusta ut eit sildekokeri til Island, var ei svært tvilsam forretning. Og etter som innlegget hans skreid fram, vart han meir og meir sikker i si sak, og til slutt sa han, so vidt eg høyrde, at han aldri med betre samvit hadde røysta mot noka sak. Det er leitt at formannen i finansnemnda har so myrkt eit syn i dette spørsmålet. Di meir eg har arbeidt med det, di større interesse har eg i grunnen fått for det, og eg har i alle fall fått den tru at det skulde verta til bate for dei som driv sildefiske uppe ved Island og til bate for fiskarnæringa i det heile. Formannen vilde heller at ein skulde gjeva statsstudnad til frakteskip som frakta silda frå Islandsfeltet heim til Noreg. Det er ingen ny tanke, for dette å gjeva statsstudnad til frakteskip er gjort fyrr. Det var gjort i 1938, med di det den gongen vart sett upp eit par båtar, og um dette eksperimentet heiter det i den tilråding som ligg fyre frå det departementale utvalet:

"D/S "Samlanes" gikk fra Brandal på Sunnmøre til feltet den 5 juli 1938, ankom til feltet den 8 juli og avgikk derfra 16 august med ankomst til Brandal 19 august. Båten fikk ikke sild før 27 juli og hadde innlastet 8 353 hl. da den forlot feltet. Fraktutgiftene er opgjitt å være kr. 25 237.42 hvorav for bunkers kr. 4 575. Fraktutgiftene blir da ca. kr. 3 pr. hl."

Dei har dryft spørsmålet nøggjare, har spurt seg fyre hjå norske sildoljefabrikkar um prisane, kva dei kunde betale for salt sild. Sildoljefabrikkane har svara at dei no etter prisane i dag kann betale umlag 4 kronor pr. hl. for salt sild. Utvalet segjer at 4 kronor pr. hl. salt sild svarar til ein pris på fersk sild på kr. 3,33. Reknar ein so saltet til 30 øyre pr. hl. og frakt il kr. 1.80, so vert det kr. 2.10, og for silda levert på feltet vil då prisen verta kr. 1.23, som er ein pris som ligg so langt nede, at dei kann ikkje driva fiske med ein slik pris.

Utvalet segjer vidare:

"I det hele viser det seg at hjemføring av sild i frakteskip gir en urasjonell og utidsmessig produksjon, og heller ikke er egnet til å løse de foreliggende vanskeligheter ved det norske islandssildfiske, idet det betinger en alt for lav pris for silda levert på feltet. De fiskesakkyndige, som utvalget har rådført seg med, har også uttalt at de anser anvendelsen av samleskip (frakteskip) nærmest som en nødutvei og en lite rasjonell løsning. Utvalget finner derfor at en løsning etter dette alternativ ikke kan tilrås, da det ikke kan danne basis for en lønnsomhet av sildefisket ved Island."

Der er det so klårt sagt frå um det spørsmålet, å bruka frakteskip, at eg trur ikkje det er turvande å segja noko meir til det. Dette projekt som soleis formannen i finansnemnda kom med, trur eg difor er endå dårlegare fundert enn tanken um å sende sildekokeri.

Presidenten: De efterfølgende talere har inntil 2 minutter.

Moseid: Det er utvilsomt en betydelig risiko ved å vedta komiteens innstilling, men her gjelder i fullt mon det gamle

ord: Hvo intet vover, intet vinner. Etter de opplysninger som foreligger, er de norske sildefiskeres stilling ved Island meget bekymringsfull. Det er neppe noget håp om at stillingen vil bli forbedret med de driftsmetoder man nu har - tvertimot, den vil vel bare bli verre efterhvert, til tross for at vi her i landet har ofret ganske betydelige interesser for å søke å bedre stillingen for fiskerne ved Island. Håpet om å kunne skape en utvikling til det bedre for sildefiskeriene ved Island ligger i pelagisk fangst. Her står vi overfor et forsøk som, hvis det fører frem, kan bety en veldig utvikling til det bedre for sildefiskeriene på Island, og da mener jeg for min del at det er riktig, ja, jeg vil si det så sterkt, at det er nødvendig å gjøre dette forsøk, selv om det er forbundet med en viss risiko. Det har vært sagt at man kan utsette denne sak og allikevel ta den op til løsning over nyttår. Det vil, som statsråden gjorde oppmerksom på, medføre en ny forsinkelse, og jeg tror derfor det er riktig av Stortinget allerede idag å vedta bemyndigelsen slik som den er foreslått av flertallet.

Knut Strand: Det er so som det var upplyst, at vanskane for dei norske sildefiskarar i dei siste år har vorte større og større; serleg er det dei restriksjonar som har vore med levering av sild der burte, som har gjort stoda vanskeleg. Medan det fyrr var ei rekkje med fabrikkar som var opne for levering av sild frå norske båtar, so har me umlag berre Ægir att der burte, og den tek berre eit avgrensa kvantum. Det er ut frå dette syn at eg har røysta for denne tilrådinga her, for di det her er tale um å gjera ein freistnad på å betra tilhøva. Eg er personleg samd i det, som hr. Moseid og gav uttrykk for, at det er ein risiko ved dette tiltaket, serleg av den grunn at sildefisket på Island er sterkt skiftande; det er rike sildeår, og det er år då det er lite sild. Dette vil ha den aller største vekt, dersom tiltaket lukkast dei åra det er mykje sild. Sildefiskarane har drive dette fiske der burte i umlag 40 år, og det er ein av hovudsesongane for dei større fiskebåtane. Det vilde difor vera syrgjeleg um dei skulde verta slått ut i konkurransen. Eg vil takke Handelsdepartementet, for di det har vist so stor interesse for dette spursmålet, og sidan denne sak ikkje kann løysast for dette året, vil eg nytta høvet til å be um at Handelsdepartementet steller seg velviljug i år dersom det vert tale um eventuelt frakttilskot for heimføring av sild.

Førre: Det har vært reist tvil om tilslutningen til levering av sild til den projekterte ordning, men jeg tror ikke at vanskeligheten ligger deri at det ikke blir mange nok som slutter sig til; vanskeligheten ligger vel i om den sild som har størst interesse for de norske fiskerier på Island, nemlig den sild som fanges før 25 juli og som har åte i sig og ikke er skikket for eksport som salt sild, strekker til hvad kvantum angår. Under særlig rike sildeår vil det naturligvis også ha betydning å få levert sild til dette skib som en markedsregulering, da vårt marked for salt sild jo er sterkt begrenset. Men jeg vil ta alle reservasjoner for fremtiden. Jeg synes hele foretagendet er dårlig underbygget, og jeg vil ikke ved å stemme for innstillingen påta mig nogen som helst forpliktelser for fremtiden. Det er et eksperiment som kan ha

sin store betydning, og av den grunn - for å klarlegge hvilke veier man bør gå - er jeg med på innstillingen, men som sagt jeg vil reservere mig for fremtiden.

Steffensen: Jeg for min del stiller ganske store forhåpninger til dette foretagende. Det er jo ikke så lenge siden vi hadde Islandsavtalen oppe til revisjon, som nevnt av hr. Anderssen-Rysst, og det er vel ganske utvilsomt at hadde vi hatt et eller to flytende kokerier den gang, så hadde vi hatt ganske andre kort på hånden når det gjelder forholdet til Island enn vi har idag. Jeg tror derfor at det er den vei som vil skaffe våre fiskere ganske god valuta i fremtiden. Jeg har ansett dette for en meget stor sak. Selv om man må være med og betale noget for å få det prøvet, så er det jo riktig som handelsministeren sier, at det er et av de foretagender som kan gi perspektiver i fremtiden, som kan vise vei ut av vanskeligheter som vi idag ikke har oversikt over.

Med hensyn til hr. Lykkes standpunkt her vil jeg si at jeg synes jeg har hørt det før av ham fra denne talerstol, at han aldri har sett en sak som har vært så slett forberedt. De toner er jo ikke så nye, så det får man jo ta med godt humør. Han mener det vel ikke så alvorlig som han sier det. Jeg vil stemme for innstillingen.

Alvær: Det er få fiskere fra mitt distrikt som driver Islandsfiske, så jeg må sies å være helt upartisk i dette spørsmål. Jeg hørte med interesse på statsrådets utredning om dette at man skulde utvide fisket, og jeg må si at jeg er enig med ham i det. Vi må søke å få utvidet vårt havfiske, for det er vel slik at det vi henter inn til landet langt borte fra fjernere egner, må jo være en provins til landet lagt, og det må vi søke å gå inn for. Jo flere folk vi får bort fra kysten om sommeren på fiske på fjernere hav, dess rummeligere gjør vi det for dem som er nødt til å ligge ved kysten og drive med det småfiske som er ved kysten. Jeg vil også si at jeg ser en fordel i at dette foretagende kan bli satt igang, for selv om det skulde bli til tap i første omgang, så vil man vinne en del erfaring, og erfaring koster jo også penger. Men jeg vil si at det er litt inkonsekvent i dette at man nu her så å si med stort flertall går inn for å utvide fisket på Island ved å få en guanofabrikk der, samtidig med at man har forbud for enkelte fiskerier mot å bringe i land fisk til guanofabrikasjon i Nord-Norge. Jeg er glad for at det syn gjør sig gjeldende i Handelsdepartementet som statsråden har forfektet, og jeg håper at foretagendet kan komme i gang og at det vil gavne fiskeriene. Det vil kanskje føre derhen at vi må ha flere av den slags ekspedisjoner, for jeg er ikke så helt sikker på at fisken kommer under land hvert år. Jeg ser det så at man derved kan vinne erfaring, og det kan bli behov for disse moderskibsekspedisjoner også når det gjelder torskefiskerier i fjernere farvann.

Bærøe: Med hensyn til sakens realitet slutter jeg mig til representanten Vinje. Når jeg bad om ordet, var det for å gjøre oppmerksom på at i og med denne garanti, som naturligvis blir gitt, er jo også spørsmålet åpent til behandling om en videre

Møte for lukkede dører, Stortinget 15. juni 1939

garanti for feilslått fiske, som det heter. Det er i proposisjonen sagt at det skal gjelde inntil 500 000 kroner i 5 år og ikke over 175 000 kroner pr. år. Det opplyses i en senere skrivelse fra departementet at det foregår underhandlinger om dette spørsmål, som vil bli forelagt Stortinget neste år, og dette tyder på at den garanti mot feilslått fiske, som er nevnt i proposisjonen, er for liten. Jeg vil bare peke på dette, idet jeg mener at Stortinget selvfølgelig neste år står fritt med hensyn til garantiens størrelse. Men jeg kan ikke se at det står fritt med hensyn til hvorvidt der skal gis garanti for feilslått fiske eller ikke, og dermed vil jeg ha understreket at der åpner sig ganske rike perspektiver for erstatning for uår i det hele tatt også i andre næringer.

Komiteen hadde innstillet:

Finansdepartementet får fullmakt til på staten sine vegne å stille garanti for eit 2. prioritets pantelån, stort opptil kr. 300 000 med prioritet nestetter kr. 300 000 i skip som er tenkt kjøpt til flytande kokeri til bruk ved Islandsfisket. Statsgarantien vert gjeven i det store og heile i samsvar med tilråding frå Finansdepartementet 5 mai 1939 og den endra plan som Handelsdepartementet la fram 7 juni d.å. og som Finansdepartementet sa seg samd i 8 juni 1939.

Votering:

1. Vinjes forslag - St.prp. nr. 104 tas ikke under behandling av inneværende års storting - blev mot 29 stemmer ikke bifalt.
2. Komiteens innstilling bifaltes mot 24 stemmer.

Presidenten: Presidenten går ut fra at intet av debatten blir å offentliggjøre, og det vil bli gått frem således.

Protokollen for det hemmelige møte blev derefter oplest og foranlediget ingen bemerkning.

Møtet hevet kl. 10.05.